

Novellaíró pályázatra beérkezett pályamunka

20. pályázat

2017.

Kalandos utazások a statisztikai időben

Az Időutazó Ügynökség éves prospektusának megjelenése minden évben jelentős eseménynek számított, így volt ez 2083. május elején is. Magát az időutazást nagyon kevesen engedhették meg maguknak, hiszen nemcsak szigorú egészségügyi előírásoknak kellett megfelelnie a potenciális utazónak (már egy lyukas vagy tömött fog is kizáró tényező volt), de meglehetősen drága is volt. Egy standardnak számító, három korszakot érintő (1-1 napos) időutazás ára három éves világátlagbérenek felelt meg. Miután az elmúlt húsz évben a bérek egységesítése gepárdléptekkel haladt, gyakorlatilag a galaxis minden munkaviszonnyal rendelkező polgára egységesen keresett, azok vállalkozhattak időutazásra, akik vagy vagyont örököltek, vagy valamilyen nem legális módon képesek voltak kiegészíteni bérüket. Ez utóbbira egyre kisebb esély volt, amióta a Világtanács 2077-ben engedélyezte a gondolatlehallgatás eredményeinek adóhatósági célra való felhasználását.

A megjelenése utáni napokban mégis mindenki szívesen böngészte a prospektust; azt nézegetve, arról ábrándozva, milyen korszakokba utazhatna, milyen híres emberrel találkozhatna, ha alkalma lenne rá. Az időutazás – amióta reális lehetőséggé vált a kiváltságosok számára – nagyon foglalkoztatta az embereket. Különösen mióta az elmúlt évek legnézettebb gondolatregényét,¹ az *Egy időutazó kalandjai* című sorozatot bemutatták, amelyben egy világkormány alkalmazásában álló időügynök próbaképpen végigjárta az egyes történelmi korokat, és izgalmas kalandokba keveredett.

Mordizom Adta lakása kanapéján ücsörgött, és a prospektust böngészte. Mechanikus adatturkálóként dolgozott a Világközpont Statisztikai Hivatalában (VKSH), napi munkája meglehetősen unalmas volt, a naponta beérkező több milliárd egységnyi információt kellett a standardok alapján redukálnia. Ugyanakkor személyesen nagyon izgatta a statisztika története, elbűvölte, mi mindent lehetett kihozni a számokból azokban a korokban is, amikor a nyers adatok tömege között botorkálva a Redukciós Standardok (RS) nélkül kellett boldogulnia az emberiségnek.

Mordizom Adta első utazása két évvel korábban a boszorkányperek korszakába vezetett. Az utazás során egy Könyves Kálmán nevű uralkodó „De strigis vero

¹ A gondolatregény olyan történet, ami előfizetés esetén az előfizető agyában pereg le; a gondolatregény átélője akár többször is lepergetheti a történetet, a különböző szereplők szemszögéből átélve az eseményeket. Az első gondolatregény 2067-ben vált elérhetővé, először csak klasszikusokat valósítottak meg a műfajban. Ennek az időszaknak a legnagyobb sikere a Biblia gondolatregény-változata volt, amelynek később elkészült az ifjúsági verziója is A paradicsomtól a mennyországig címmel.

quae non sunt, nulla questio fiat” mondása kapcsán Mordizom a XII. század eleji boszorkányperekre látogathatót el. Tapasztalatait egy kis esszében foglalta össze, amit a VKHS központi lapja le is hozott a bulvárrovatóban. Ennek az írásnak az volt a lényege, hogy mennyire másképp kezelte a véletlent az emberiség a régebbi korokban, és mindezt a boszorkányperek gyakorlatával illusztrálta. A véletlent Mordizom szerint régebben az isteni beavatkozás megvalósulási formájának tekintették, ennek egyik legjobb példája volt a boszorkányper. Sok helyen a boszorkánysággal vádolt (általában nőnemű) személyt vízbe dobták, ez volt az istenítélet. A középkorban – egyházi leírások alapján rekonstruálva – nagyjából a népesség 10%-a tudott valamilyen szinten úszni, így ha egy véletlenszerűen kiválasztott személyt behajítottak a folyóba, akkor 10% volt az esélye, hogy túléli. Ha a túlélést annak bizonyítékának tekintették, hogy az illető nem boszorkány, akkor ebben az istenítéletben érvényesült a statisztikai átlag, a perbefogottak 90%-a boszorkánynak bizonyult, és meg is bűnhődött. A fejtegetés tisztaságát zavarta egy kissé az a néhány területen működő gyakorlat, hogy az istenítélet során fordítva jártak el. Aki befulladt, az nem minősült boszorkánynak, ellenben aki nem, az nyilván bűbajos erővel bírt, ezért meg kellett égetni. Így ez 100%-os határfokú eljárásnak bizonyult, de kevésbé illusztrálta a véletlenség váteszjellegét.

A prospektusban felfedezte, hogy a 2083–84-es időutazási időszakban lehetőség nyílik kifejezetten tematikus utazásokra, pl. a statisztika területén is kínáltak három időszínes körutazást. A XVI. századi Itáliában Girolamo Cardanóval lehetett találkozni, aki a modern értelemben vett adatturkálás megalapítójának számított, majd a XIX. századi Londonban Francis Galton egy napját élhette át az utazó, végül egy Keleti Károly nevű magyar statisztikus egy napjára lehetett ráutazni. Bár ebben a korszakban már mindenki világpolgár volt, és egységes világnyelven beszélt, de a többség számon tartotta a származását. Mordizom Adta ősei magyarok voltak, az időutazást azért engedhette meg magának, mert dédapja, Butcher Lorenzo anno az akkori világ egyik leggazdagabb embere volt. Keleti Károly nevét és munkásságát is ismerte, Keleti agrárstatisztikai eredményeit dolgozta fel az egyetemen egy házi dolgozat keretében. Keleti azért került be a programba, mert éppen 2083-ban ünnepelték (Mordizom Adtán kívül egyébként nem sokan) születésének 250. évfordulóját. Hamar döntött, jelentkezett a körutazásra, és rögtön át is utalta a két hét múlva esetékes utazásért előre fizetendő kisebb vagyonnak megfelelő díjat.

Két héttel és két nappal később ugyanazon a kanapén ücsörgött, és az elmúlt két napon morfondírozott. Túl volt már a milánói és a londoni úton, és a következő, utolsó napra készült. Az utazásokat rövid felkészülés előzte meg. A felkészülés során a leendő utazók egészségügyi előkészítésen estek át, nehogy elkapják a

kor valamely jellemző betegségét. Mordizomot immunissá tették a pestisre is, ami 1563-ban Milánó környékén ütötte fel éppen a fejét. Az egészségügyi felkészülésen túl elsősorban a korszakokkal, személyekkel kapcsolatos információkat adták át gondolatátvitel segítségével. Az időutazás dátumát bizonyos keretek között az utazó megválaszthatta. Mordizom először bizonytalan volt, melyik évben látogasson Itáliába. 1563 mellett szólt, hogy Cardano ekkoriban a milánói egyetemen adott elő matematikát, és ekkoriban fejezhette be a Mordizom számára legérdekesebb könyvét, a *Liber de ludo aleo*t (Szerencsejátékok könyve), ami az első valószínűség-számítással foglalkozó könyvnek minősült. A szerencsejátékok kapcsán először fogalmazta meg az ún. klasszikus képlet gondolatát, amely szerint egy esemény esélyét úgy lehet kalkulálni, hogy a kedvező esetek számát az összes esetek számához viszonyítjuk. Az évszám körülbelüli volt, mert a könyv csak 100 évvel később jelent meg.

Az időkorút első állomása egyébként teljes unalomba fulladt. Cardano egész nap megszállottan kockázott két orvos kollégájával, és nem volt hajlandó szóba állni valami ismeretlen jöttmenttel, főleg nem tudományos jellegű kérdésekről. Amikor Mordizom erősködni kezdett, akkor az egyik, akkorra már lerészegedett kockatárs akkora pofont adott neki, hogy a fal adta a másikat.

Érdekesebb volt a londoni út, és atrocitásokkal sem járt. 1887 egy esős június eleji napját töltötte Mordizom Londonban, mint amerikai egyetemi oktató, aki érdeklődik Galton munkássága iránt. Az Oxford Streeten található antropometrikus laborban töltötte idejét. Ezt Galton egy üzlethez hasonlóra formálta, de nem árultak benne semmit, ellenben bármit megmértek, amit a bejövő ügyfél kívánt, illetve ajánlottak egyéb méréseket is. Mérték testsúlyt, magasságot, cipőméretet, a fej körméretét, a karok hosszát, kérésre bármilyen egyéb testrészt is. Az adatokat egy nagy könyvbe jegyezték fel az ügyfél életkora, neme, társadalmi pozíciója kíséretében. A feljegyzést nem mutatták meg neki, de Mordizom kontaktlencséjébe nagyerősségű messzelátó-nagyító volt beépítve, így messziről el tudta olvasni, hogy ezt jegyezték fel:

67 inch magas, 59 font testtömegű, 13,5 inch lábméretű, fejkörméretét és karjainak hosszát nem óhajtotta lemérteni. Láthatóan jobb füle kissé nagyobb, mint a bal. Önbevallása szerint újkövületű férfit, és felsőbb társadalmi osztályhoz tartozik, de ruházata és beszéde alapján ezen tény nehezen hihető.

A falakon az elmúlt mintegy 30 év méréseiből készített számításokat, ábrákat lehetett látni. Az ábrák nagy része a haranggörbe illusztrációjaként is felfogható volt. Az ábrák egyhangúságát két nagy festmény törte meg, Viktória királynő és Charles Darwin nagyméretű portréja nézett szembe egymással. Galton minden

nap délután kettőkor egy félórás előadást is tartott az érdeklődőknek. Az aznapi előadás Mordizomot nem túlságosan érdekelte, Galton az ujjenyomatról beszélt, hogy az kutatásai szerint egyedi, mindenkire egyénileg jellemző mintázatú, és esetleg azonosítani lehet vele mindenkit, akár még arra is lehet majd használni, hogy megállapítsák, ki lopta el a szomszéd pékség kirakatában kiállított ajándékkosarat.

Másnap az időközrutazás harmadik napja virradt Mordizomra. Pesten találta magát, 1883. április 20-án. Hivatalosan a várost 10 éve már Budapestnek hívták, de a lakosok csak a régi nevén nevezték a Duna folyó egyik partján elterülő városrészt. Miután a felkészülés során megismerkedett Keleti Károly szokásaival is, Mordizom a Sugár úti Abbázia kávéház egyik asztalánál telepedett le. A kávéház belseje XXI. század végi szemmel nézve is fényűző volt, minden asztal ónixmárványból készült, a székeket vörös selyem borította, a falakon a padlótól majdnem a terem tetejéig felnyúló hatalmas tükrök díszítették, és tele volt a kávéház nagy cserepes növényekkel, amelyek közül Mordizom csak a banánfát ismerte fel. Kávéitalt, péksüteményt rendelt (a szomszédos asztalnál két ember beszélgetéséből az is kiderült számára, hogy maga a tulajdonos, Steuer Gyula szolgálta ki). A kávéházban a nap folyamán egyre többen lettek, Mordizomhoz hasonlóan többen egész nap ott üldögéltek. A terem központi helyén egy nagy ovális asztal terpeszkedett, amely mellett egy kövér, ősz, borostás, kopasz fején fekete selyemsapkát viselő férfi foglalta el a fő helyet.

Őt egész délután tömegek vették körül, amelynek szereplői folyamatosan változtak. A kövér selyemsapkás személy nevére Mordizom nem jött rá, a többiek csak Vajdának nevezték. A beszélgetés (általában a kopasz ember hosszas monológjaival meg-megakasztva) egy perről szólt, amiről Mordizom nem tudta, mi lehet, mert nem szerepelt a felkészítő anyagában, és nem teljesen értette a beszélgetésfoszlányokat sem, de talán egy Tiszai Eszlár nevű hölgy meggyilkolásáról beszéltek, és a zsidókról is sok szó esett.

Keleti csak délután kettő körül jelent meg. Nagyon feldúltnak tűnt, leült egy közeli kis asztalhoz, amin alig tudta szétteregetni rengeteg papírját. Majd felpattant, odament az ovális asztalhoz, és beszédbe elegyedett a kopasz emberrel. A beszélgetés hangos volt, messziről is jól lehetett követni. Főleg Keleti beszélt, ami a Vajda addigi hosszas monológjaira való tekintettel nem kis teljesítmény volt. Keleti előadta, hogy a Vajdának a Parlamentben erőltetnie kellene a magyar gőzhajózás ügyét, ami jelen helyzetben csak állami támogatással valósulhat meg. Azt is kifejtette, hogy miután a vitorlás hajók lassan kimennek a divatból, csak a gőzhajógyártás mentheti meg a fiúmei

hajóipart is. Úszó mozdulatokkal színpadiasan elő is adta, hogy úszhatnának fel a hajók a Dunán, közben hangos dudáló hangokat hallatott, mire az arra járó pincér ijedtében leöntötte forró kávéval a Vajdát, ami kis időre meg is akasztotta a beszélgetést.

Mordizom nagyjából képen volt, tudta, hogy Keleti Károly 1883-ban jelentette meg *Tengerészetünk és Fiume jövője* című munkáját az *Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből* kiadványsorozatban, és nyilván ezen dolgozott. Mint később kiderült, a munka vége felé járt, de még nem jelent meg a könyv, pedig Mordizomnál volt 1 forint 60 krajcár, hogy vegyen a kiadványból.

Keleti később azt bizonygatta hevesen, hogy a Vajdának lépéseket kéne tennie a haditengerészet felvirágoztatására, szó szerint a haditengerészet elhanyagolását méltán sajnálható állami politikának nevezte. Vajda nem értette, miért fontos egy akadémikus statisztikusnak a haditengerészet, de Keleti nem hagyta magát, és lelkesen fejtegette, hogy a tengeri kereskedelem fejlődése mindenhol arányban áll az illető ország haditengerészetének állapotával, hiszen egy hadihajónak a megjelenése valamely idegen kikötőben tekintélyt kölcsönöz az illető államnak, és kereskedelmi lobogója is becsültebb, ha a hadi lobogóját már megismerték. Monológja végén a lissai csata nagy, örökre dicső emlékét idézte.

A lissai csatáról Mordizom viszonylag sok ismerettel bírt, ez is benne volt a felkészítő gondolati anyagban. A csatát 1866-ban vívta az olasz tengeri flotta a Habsburgokéval, az Adriai tengeren. A Habsburg-flotta lényegesen kisebb és rosszabbul felszerelt volt, nem voltak nagyobb űrméretű hajóágyúik, mert azokat a Krupp-művek nem szállította le a megbeszélte időre. A Habsburg-flotta mégis lehenyglő, fényes győzelmet aratott. Ágyúk híján az egyik osztrák hajó orrán levő vágósarkantyújával felöklelte az egyik olasz páncélos hajót, ami rövidesen elsüllyedt, és amelynek folytán 346 ember veszett a tengerbe. Egy másik olasz hajó felrobbant, majd az olasz flotta – hatalmas veszteségeket szenvedve – visszavonult. (A tengeri csaták történetében ez volt az utolsó eset, hogy egy hajót döfőorros rohammal semmisítettek meg.)

Keleti leült az asztalához, és egyszerre evett valami kuglófszerű süteményt, ivott kávé, böngészte a papírjait, írogatott, és beszélgetett is azokkal, aki odamentek az asztalhoz. Mordizom mintegy fél óra után vette a bátorságot, hogy odamenjen hozzá. Mint dunántúli földbirtokos mutatkozott be, aki elsősorban szőlőtermeléssel és borkészítéssel foglalkozik. Tanácsot szeretett volna kérni Keletitől mint szakembertől, mire kell ügyelnie, ha francia területen szeretné a bort értékesíteni, mert szerinte a bora olyan jó minőségű, hogy ez is elképzelhető lenne.

Hogy Keleti szimpátiáját megnyerje, a haditengerészeti fejtegetéseihez kapcsolódva elmesélt egy anekdotát a lissai csata utóéletéről. Az osztrákok főparancsnoka, Tegetthoff tengernagy – miután az olasz propaganda azt terjesztette a csata után, hogy a Kaiser (az osztrák vezérhajó) elsüllyedt, és a tisztikar megsemmisült – válaszul nagyszabású fogadást rendezett Triesztben a teljes tisztikar jelenlétében a Kaiser fedélzetén, ahova nagymennyiségű külföldi tisztet és újságírókat hívtat meg. Az ellenséges propaganda ennek következtében elhallgatott, de Bécsből kérdőre vonták a tengernagyot, hogy kinek a költségére rendezte ezt a teljesen felesleges ebédet, majd később fegyelmiben is részesítették az esztelen pazarlás miatt. Keleti jót nevetett a történeten, bár látszott az arcán, nincs teljesen meggyőződve a valóságtartalmáról. Majd Mordizom kérdésére koncentrált.

Keleti nem beszélt, hanem előadott. A stílusa is emelkedett volt, mintha folyamatosan a katedrán állna. Előadta, hogy a bornak Franciaország elég jó piac, és ebben Fiumének komoly szerepe van, de ez nem javítja a magyar bor hírnevét. Ennek az az oka, hogy a magyar bor nem feltétlenül bírja a tengeri szállítást, ezért kezelni kell a hajóút előtt. Ez történik Fiumében, ahol az Adria társaság számos pincét bérel, és ezekben a magyar vörösbort olcsó dalmát borokkal és sprittel vegyítik. Ezt viszik Franciaországba, ez bírja a szállítást, és ott újra kezelik, keverik, majd a franciák számára értékesítik. Mordizomnak ez pancsolásnak, hamisításnak tűnt, de Keleti érezte a rosszallását, és megvédte az eljárást. Kifejtette, hogy véleménye szerint a magyar gazdaság számára minden hasznos, amiben némi ipari tevékenység megnyilvánul, ezért, bár a borpancsolás nem papírgyártás vagy petróleumfinomítás (hallhatóan Keleti ezeket a tevékenységeket tekintette az ipari tevékenység csúcsának), de ipar, és így hozzájárul a magyar gazdaság felvirágzásához.

Mordizom rendkívül élvezte a délutánt Keletivel. Miután a kávé jóval erősebb volt, mint az ő korában, a nap folyamán elfogyasztott 14 kávé eléggé felpörgette, többször is heves szívdobogást érzett. Nem ivott alkoholt, mégis úgy érezte, hogy becsípett, de ez jó érzés volt, szinte lebegett a föld felett. Az időutazásnak szigorú szabályok szerint lett vége. Mordizom, miután előzőleg minden nyomát eltüntette a kávézóban (még a morzsákat is összeszedegette a márványasztalról), rendezte a számlát, bement a mosdóba, és az időutazásoknál használatos miniatűr részecskegyorsítóval távozott a negyedik dimenzióba.

Mielőtt távozott, még érzékelte, hogy Keletinek fel sem tűnik a távozása, mert két perccel azelőtt, hogy az egyébként nagyon szűkszavú, de szimpatikus dunántúli földbirtokos kiment a mosdóba, az asztalához lépett Áldor Imre újságíró, és gonosz, élcélődő megjegyzést tett, ami érzékelhetően nagyon felbosszantotta Keletit. Mordizomnak ismerős volt Áldor neve, de hirtelen nem tudta hova tenni, és egyébként is már a visszaút foglalta el gondolatait.

Amikor, visszaérve 2083-ba (újra a nappalija kanapéján ült, és gondolatjegyzetfüzetébe gondolgatta bele benyomásait), utánakeresett Áldornak, már eszébe jutott, hogy ez annak az újságírónak a neve, akivel Keleti Károly párbajozott, és állítólag össze is kaszabolta valami megjegyzése miatt. De sajnos arról nem maradt fel információ, hogy a párbaj mikor lehetett pontosan, ezért Mordizom sem tudhatta, hogy vajon az ezt megelőző találkozó kezdetének volt-e tanúja, vagy egy másik találkozás kezdetén kellett távoznia a jövőbe. És miután az időutazás szigorú szabályai szerint nem nézhetett utána semmilyen utazásával kapcsolatos fejleménynek, sőt a meglátogatott korszakba az adott országba \pm 50éves intervallumban nem is látogathatott el többet, ez a probléma élete végéig foglalkoztatta, és még a legkifinomultabb adatredukciós standard sem segített, hogy kiderítse az igazságot.